

Επιβεβαιώνοντας το διεθνές δίκαιο

Σε έναν διαρκώς μεταβαλλόμενο κόσμο, η επιλογή των κανόνων έναντι της ισχύος είναι η μόνη ρεαλιστική βάση για την αποτροπή μιας ανεξέλεγκτης κλιμάκωσης των συγκρούσεων

Σε μια εποχή όπου οι διεθνείς σχέσεις χαρακτηρίζονται από ένταση, γεωπολιτικές αντιπαράθεσες και συχνές κρίσεις, το Διεθνές Δίκαιο βρίσκεται στο επίκεντρο ενός ευρύτερου προβληματισμού. Πολλοί αναρωτούνται αν οι κανόνες που διαμόρφωσαν τη διεθνή τάξη μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο εξακολουθούν να έχουν την ίδια ισχύ ή αν σταδιακά υποχωρούν μπροστά στη λογική της ισχύος και των γεωπολιτικών συμφερόντων. Ωστόσο, ακριβώς σε περιόδους αυτές γίνεται ακόμη πιο επιτακτική.

Το Διεθνές Δίκαιο αποτελεί το πλαίσιο μέσα στο οποίο τα κράτη οργανώνουν τη μεταξύ τους συνύπαρξη και στηρίζεται, ακριβώς, στη βούληση των κρατών. Οι βασικές αρχές του - η απαγόρευση της χρήσης βίας, ο σεβασμός της κυριαρχίας των κρατών, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η ειρηνική επίλυση των διαφορών - δεν

αποτελούν απλώς θεωρητικές διακηρύξεις. Συνιστούν τους βασικούς πυλώνες ενός συστήματος που στοχεύει να αποτρέψει την επανάληψη των καταστροφικών συγκρούσεων του 20ού αιώνα.

Παρά ταύτα, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια αυξανόμενη τάση αμφισβήτησης αυτών των θεμελιωδών αρχών. Σε αρκετές περιπτώσεις, η απειλή ή ακόμη και η χρήση βίας εμφανίζεται ξανά ως εργαλείο επίλυσης διαφορών. Η εξέλιξη αυτή υπονομεύει έναν από τους πιο σημαντικούς κανόνες του σύγχρονου Διεθνούς Δικαίου, ο οποίος θεσπίστηκε ακριβώς για να αποτρέψει την επιστροφή σε μια εποχή όπου η ισχύς των όπλων καθόριζε τις διεθνείς εξελίξεις.

Παράλληλα, οι ένοπλες συγκρούσεις των τελευταίων ετών έχουν αναδείξει σοβαρά ζητήματα σε σχέση με την εφαρμογή του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου. Οι επιθέσεις κατά αμάχων και η καταστροφή βασικών υποδομών αποκαλύπτουν τα ρήγματα που υφίσταται ο πολύπαθος αυτός κλάδος του Διεθνούς Δικαίου.

Εξίσου ανησυχητική είναι και η αμφισβήτηση βασικών δικαιωμάτων που θεωρούνταν μέχρι πρόσφατα αδιαπραγμάτευτα. Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και το Προσφυγικό Δίκαιο βρίσκονται συχνά στο επίκεντρο πολιτικών αντιπαράθεσων, ενώ η αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών εξακολου-

θει να προκαλεί εντάσεις σε διάφορες περιοχές του κόσμου. Όταν τέτοιες αρχές υποβαθμίζονται ή αντιμετωπίζονται ως δευτερεύουσες, η σταθερότητα των διεθνών σχέσεων τίθεται αναπόφευκτα σε κίνδυνο. Ταυτόχρονα, η πολυμερής συνεργασία που αποτέλεσε βασικό χαρακτηριστικό της διεθνούς τάξης των τελευταίων δεκαετιών δοκιμάζεται σοβαρά. Διεθνείς οργανισμοί και θεσμοί που δημιουργήθηκαν για να προωθούν τη συλλογική διαχείριση των παγκόσμιων προβλημάτων αντιμετωπίζουν συχνά πολιτικές πιέσεις ή ακόμη και αμφισβήτηση τις ίδιες τις νομιμοποιήσεις τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις, κράτη επιλέγουν να αποστασιοποιηθούν από διεθνείς δικαιοδοτικούς μηχανισμούς ή να περιορίσουν τη συμμετοχή τους σε θεσμούς που είχαν δημιουργηθεί για να διασφαλίζουν την εφαρμογή κοινών κανόνων.

Η εξέλιξη αυτή έχει συνέπειες σε πολλούς τομείς. Από τη διεθνή ποινική δικαιοσύνη μέχρι την κλιματική κρίση και από τις διεθνείς οικονομικές σχέσεις έως τα ενεργειακά ζητήματα, η αποτελεσματική διαχείριση των σύγχρονων προκλήσεων προϋποθέτει συνεργασία και σεβασμό στους διεθνείς κανόνες. Όταν η πολυμερής προσέγγιση αποδυναμώνεται, οι δυνατότητες συντονισμένων δράσεων περιορίζονται σημαντικά και η ικανότητα της διεθνούς κοινότητας να δίνει συλλο-

γικές λύσεις σε σύνθετα προβλήματα υπονομεύεται. Το πρόβλημα δεν είναι μόνο ότι οι κανόνες παραβιάζονται. Είναι ότι δεν προτείνεται καμία συνεκτική εναλλακτική για την οργάνωση της διεθνούς έννομης τάξης. Όσοι αμφισβητούν το Διεθνές Δίκαιο συχνά δεν προτείνουν ένα διαφορετικό σύστημα κανόνων, αλλά ουσιαστικά την επιστροφή σε έναν κόσμο όπου οι διεθνείς σχέσεις καθορίζονται κυρίως από την ισχύ.

Η ιστορική εμπειρία είναι σαφής: όταν η ισχύς γίνεται ο κύριος ρυθμιστής των διεθνών σχέσεων, οι εντάσεις κλιμακώνονται εύκολα και μπορούν να οδηγήσουν σε γενικευμένες συγκρούσεις. Σε έναν κόσμο όπου οι στρατιωτικές δυνατότητες παραμένουν τεράστιες και τα μέσα καταστροφής πολλαπλάσια σε σχέση με το παρελθόν, μια τέτοια εξέλιξη θα είχε ανυπολόγιστες συνέπειες.

Η ανησυχία αυτή αποτυπώνεται όλο και συχνότερα και σε διεθνή φόρα. Σε πρόσφατη παρέμβαση του στο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ του Νταβός, ο καναδός πρωθυπουργός Κανόβι υπογράμμισε ότι η διεθνής κοινότητα βρίσκεται μπροστά σε μια κρίσιμη καμπή: είτε θα επιβεβαιώσει τη σημασία των κανόνων και των θεσμών που διασφαλίζουν τη συνεργασία μεταξύ των κρατών είτε θα διολισθήσει σε μια περίοδο αυξημένων συγκρούσεων και αστάθειας. Σε αυτό το πλαίσιο, η πε-

ρσόσηψη του Διεθνούς Δικαίου δεν αποτελεί απλώς ζήτημα νομικής θεωρίας. Είναι ζήτημα πολιτικής επιλογής και συλλογικής ευθύνης.

Για την Ελλάδα, το ζήτημα αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία. Η χώρα μας έχει διαχρονικά υποστηρίξει την ανάγκη σεβασμού του Διεθνούς δικαίου και την επίλυση των διαφορών μέσω θεσμικών διαδικασιών. Η επιλογή αυτή δεν είναι μόνο στρατηγική. Το ελληνικό Σύνταγμα επιτάσσει ρητά την προσήλωση της χώρας στο Διεθνές Δίκαιο και εντάσσει τις διεθνείς συμβάσεις και τους γενικά παραδεχόμενους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου στην εσωτερική έννομη τάξη με αυξημένη τυπική ισχύ. Ας μην ξεχνάμε, εξάλλου, ότι σημαντική διάσταση στις εξωτερικές μας πολιτικές εδράζεται στο Διεθνές Δίκαιο και ειδικότερα στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας. Η προσήλωση στο Διεθνές Δίκαιο αποτελεί, επομένως, συνταγματική υποχρέωση και είναι προς το συμφέρον της χώρας.

Πέρα όμως από την εθνική διάσταση, σε έναν κόσμο όπου οι εντάσεις αυξάνονται και οι ισορροπίες μεταβάλλονται, η επιλογή μεταξύ κανόνων και ισχύος γίνεται όλο και πιο κρίσιμη. Η επιβεβαίωση του Διεθνούς Δικαίου είναι η μόνη ρεαλιστική βάση για την αποτροπή μιας πορείας προς ανεξέλεγκτη κλιμάκωση των συγκρούσεων.

Το
Νίκου Αλιάγας

Καθηγητή Διεθνούς Δικαίου στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, Προέδρου της Ελληνικής Εταιρείας Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων, π. Προέδρου του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου